

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 1
«28» августа 2023 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 1
«28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 13 г.Назрань»
Инаркиева Ф.И.
Приказ № 159-у
от « 30 »августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

**адаптированная для индивидуального надомного обучения
по предмету «Родной(ингушский) язык»**

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – **5 класс**

Количество часов – **1 час в неделю (34 ч. в год)**

Рабочая программа по предмету «Родной(ингушский) язык» для 5 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родной(ингушский) язык» для 5 классов.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча дакъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даъхе а, къам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беа дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча дакъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тохкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беа ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически дакъа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу дакъе дешархой дика кхеташ хила беа предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздар бокьонаш; къамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложений тайпаш, предложене маьженаш, предложений чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малаг1а къамаьла дакъа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беа предложенешка керттераяри карараяри къоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беа предложене интонацена, оаз лаьг1луча ноаг1а йолча хана сецара хьарак доаг1аш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аьлча, из теркаль ца йича, малаг1а хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча т1адам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксис 1омаеча хана хъехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика д1акхетабе, х1ана аьлча, интонации хувцаро предложенена ма1ан а сецара хъаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакъош 1омадара хъехархочо д1акхетаде деза бераш цар синтаксически лоарх1амах.

Дешархой къамаьла культура лакхъяри 1омадаьчун навькаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашъярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокъонаш ч1оаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ье, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам т1абахийта беза хъехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра,говзамеча текста тохкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хъехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хьалха 1омадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха 1омадаьчунца бувзам а беш.

Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха 1омадаьр кердадаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза д1абахьа беза.

Г1алг1ай мотт хъехара г1улакх доагг1ача тайпара хъехархочо д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхыча къамий метай бокъонаш йовза атта хургда.

Г1алг1ай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкъера дешара программа юкъярлен образоване г1алг1ай метта авторски программа юкъера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахъата шераи 2 сахъата к1ираи лаьрх1а.

Авторски программа къоастаяьй Г1алг1айчен дешара министерства къоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хъежжса. Деша дешара лерх1амашка хъежжса.

- Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжа беи бола болх тахкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- ЗIамигача тоабаца е шинне цхъана болх беи, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаи беча балхах раъза хилар е ца хилар дIаяздар, лакхача говзала тIакхуви хилар хъахъокхар.

- Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо иий лоIамагIа хъаалар, урока карах ца доалача хIама теркам бар, из тоадара болх бе лерхIам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттараица новкъостал а деш. Деша къайла маIан ха, из тахка.

-Производенеш шоайла йиста, вIаишкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаи.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагIа масалаи доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.

- ГIалгIай фаългаи кхоллара лерхIам ха, цар лу пайда, цар лерхIам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературни илман кхетам балара текстаи санна.

- Кхоллама навикаи хъахъокхар, тайп-тайпара производенеш дагалувцаи, проектни тIадуллари кхоачаидеи.

-Дешаидар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаъл оттаде, урока болх беи кадай хила, хаттараи тела. Диалог, тоабах болх беи дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чIоагIаидеи, кхычарца къамаъл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даъчун мах бе, эди дешаица къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяъча критереица.

- Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариации йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаи, доилоргаи, энциклопедии дешаи кердадар, пайдабар леа.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъар, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаъца лоаца дувца.

Личности.

- Художественни производенеш ешарца дезала юкъера безама керттара хъал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаи новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг хови хила, ше малагIча этносаца лоархIаи ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.

- Кхыйола культураи а, къамаи а долга хови хилар, дикагIа довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетари хъаала хар (нохчий, татарай, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).

-Юкъа а ца лелхаи, кхычунга ладувгIа ха, иий уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаи а йоалаеи. Дешархой вIаи къовсам балара бахъанаи ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъар.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хъахъокхар, иийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх иийна эшаи болга хар.

-Ишколе вахара бокъонаш йовзар, цар дешархочоа лун айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешаишца сурт дулаи доаладаь дешаи хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаи а эпитетаи а шоай къамаьла юкьедоаладар.

-Эздедаца дар доацар ховш хила, литературни турналхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаи хъаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаи а яздеб а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокъонаш ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаи е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокъонаш цIагIа а накъайоалаи лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

- дешархо къаман гIулакхаи эздеаи тIакхийна хилар;
- дезала вахар довзаш хилар;
- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;
- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;
- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араха а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеб кхедара маьхала таронаш.

Тахан латтача хъале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. ЦIагIа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл кIезига ду. ГIалгIай мотт бувцачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухъа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Ишттача хъале тIехъ тIайоагIача хана гIалгIай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухъа ишкола хъалха латта декхар да гIалгIай метта дешари йоазуви дешархошта Iомадар, безам тIабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КIира сахъатий боарам дукха беце а дешархоша мотт Iомабергба, хъехархоша из безаргболча тайпара дIахъехе. Цу тIа йоазув де гIалгIай метта хала а дац, хIана аьлча, гIалгIай абата тIа дукхагIадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта Iомаде IотIакхета алапаш да: I, аь, гI, кх, къ, кI, пI, тI, хь, хI, цI, чI, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хъехархочо боккха теркам тIабахийта беза дешаш дIаоалаш издеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хъаалара, хIана аьлча, бери яздеб хана ше харцахъа дош дIааларга хъежжа гIалаташ а деш яздергда. Из болх I классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Глалглай мотт

№	Тема	Урока тайпа	Сахьат	Таьрахь	Урока лоархлам	Кхоачам	Дошлорг
1	Глалглай метта лоаттам	Юкьара кердадаккхар	1	9.09	Шоай уйла хоза, шаьра дешархой хьаала лобабар	Сурташ	Наьна мотт
2	Хоадора а кьоастора а хьаракаш.	Хьалха лом. кердадаккхар	1	16.09	Кьоастора а хоадора а хьрак. нийса язде лом.	Сурт	
3	Кьамаьла доакьош. Цлердош.	Керда материал ломаяра урок	1	23.09	Кьамаьл доакьош кьестаде дешархой лобаб.	Таблица	
4	Белгалдешай легар , цар цлердешшашцара бувзам.	Хьалха лом. керда тема ювзар	1	7.10	Белгалдешай цлердешашцара бувзам гучабаккхар	Таблица	Къаьна Кьона
5	Йовхий цлерметтдешаш цлердешашта метта увттаде хар.	Лобадаьр кердача темацаца ювзар	1	14.10	Йовхий цлерм. цлер-та метта увттаде деш-хой лобабар	Таблица	
6	Дештлехьенаш и дешхьалхенаш и.	Лобадаьр кердача темацаца ювзар	1	21.10	Дештлехьенаш и дешхьалхенаш и деш-хой кьестае лобабар	Таблица	
7	Цхьанккхийтта дешаш.	Керда тема ломаяра урок	1	28.10	Цхьанккхийтта-ча дешаех кхетам балар	Таблица карточкаш	
8	Предложене тайпаш: дувцареи ,айдареи , хаттареи предложенеш. Сецара хьара-	Керда тема ломаяра урок	1	4.11	Предложене тайпаш дешархошта довзийтар	Таблица карточкаш	

	каш предложени кхоачалуча.						
9	Предложене кертера маъженаш : подлежащи ,сказуеми , карардар.	Керда тема 1омаъреи ч1оаг1дареи урок	1	11.11	Предложене кертера маъшенаш хъалаха, уж къестеае а 1омабар	Таблица карточкаш	31ок,хъисап седкъа
10	Тахкара диктант	1омадаър Кердадаккхара урок	1	18.11		Диктантый гуллам	
11	Яържаи яржанзеи предложенеш.	Керда тема хъехара урок	1	25.11		Таблица	
12	Цхъантайпара маъженаш йола предложенеш, царна юкъе сецара хъракаш.	Керда тема хъехара урок	1	2.12		Таблица карточкаш	
13	Цхъантайпара маъженашта хъалха латта чудерзора дешаш.	Керда тема хъехара урок		9.12	Цхъантайпара маъженашта хъалха латтача дешаех кхетам балар	Таблица карточкаш	Чудерзора дош
14	Чоалхане предложенеш.	Керда тема хъехара урок		16.12	Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Таблица	
15	«Чоалхане предложенеш» тема ч1оаг1ъяра урок.	1омадаъ ч1оаг1дара урок		23.12	Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Карточкаш	
16	Ма дарра къамаъл.	Керда тема хъехара урок		6.01	Ма дарра къамаъла сецара хъракаш увтгадара бокъонаш ч1оаг1ъяра	Таблица	
17	Диалог.	Керда тема хъехара урок		13.01	Диалога кхетам балар а ,сецара хъаракаш увтгаде 1омабар а	Таблица	

18	Диктант.	Тохкама болх бар		20.01	Орфографически а пунктуационни а глалаташ тахка дешархой Iомабар	Диктантйй гуллам	
19	Ши оаз лу мукъа алапаш.	Керда тема хъехара урок		27.01	Ши оаз лу алапех кхетам балар		ЦIаькха
20	Шолха мукъа а мукъаза а алапаш.	Керда тема хьалха Iомадаьчунца ювзар		3.02	Шолха мукъа а Ммкъаза а алапаш кердадахар	Таблица	Цхьаккха ЦIаьхха
21	Шола мукъаза алапаш юкье доагIа дешаш нийса яздар.	Керда тема хьалха Iомадаьчунца ювзар		10.02	Шола алапаша шола шолха алапаша юкье дола яздар	Таблица	ЛарххIа ТIаккха баьццара
22	Алап Й (Йот). Дифтонг ОА.	Керда тема хьалха Iомадаьчунца ювзар		17.02	Алап Й кхетам балар ; дифтонг Нийса яздар бокъонаш а		Седкъа сийрда
23	ЙIаьхеи лоацеи оазаш. йовш йола мукъа оаз А ний- са язъяр.	Керда тема хъехара урок		24.02	ЙIаьхеи лоацеи Оазаш йовзийтар		
24	Диктант « Фонетика яхача темах».	Тохкама болх		3.03	Орфографически а пунктуационни а глалаташ тахка дешархой Iомабар	Диктантйй гуллам	
25	Глалаташ тIара болх бар.	Iомадаьр кердадаккхара урок		10.03	Орфографически а пунктуационни а глалаташ тахка дешархой Iомабар	Тетрадаш	
26	Омонимаши , синонимаши ,антонимаши.	Керда тема хъехара урок		17.03	Омонимахи , синонимахи , антонимахи кхетам балар	Таблица	
27	Морфологи. ЦIердош.ЦIер деша лоархIам.	Керда тема хъехара урок		24.03	ЦIердеша грамматически белгалонаш йовзийтар	Таблица	Оршот Шинара Кхаьра Ера ПIаьраска

							Шоатта Клиранди
28	Доалареи юкъяреи цлердешаш ,уж нийса яздар.	Керда тема хъехара урок		7.04	Доалареи юкъяреи цлердешах кхетам балар	Таблица	
29	Диктант.	Тахкара болх		14.04	Дешархой орфографически а пунктуационни а глаголаш гла болх бар		
30	Белгалдеша лоархам , цун цлердешашцар а бувзам.	Керда тема хъехара урок		21.04	Дешархошта белгалдеша морфологически белгалонаш йовзийтар	Таблица	
31	Мишталли белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		28.04	Мишталле белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Таблица	
32	Относительни белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		12.05	Относительни белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Таблица карточкаш	
33	Глаголара белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		19.05	Глаголара белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Карточкаш	
34	Диктант.	Тахкара болх		26.05			